

Honderdnegentig jaren boerderij Dorpzicht aan de Kockengense Wagendijk

P.N. van der Paauw

Nic. Everardistraat 3, 5652 RN Eindhoven

In het jaar 1800 verkocht Gijsbert van Hulst aan de echtelieden Jan Spaan en Anna Knijf een "Hofstede bestaande in een Huijs, Berg en Schuur met 33 Mergen Weij en Hooijland, met al het verdere Getimmerte daarop Staande, en voorts met al wat aard en Nagel vast is" . . . "in Den Dorpe en Polder van Cockenge, Strekkende uijt de Cockengese Wagendijk (uijtge-sondert van de Huijse en Erve Staande en Gelegen voor dese landerijen aan Bijleveld) westwaarts op, tot terhalve Hollandse of Gemeene Lands Cade Sloot toe, alwaar ten Zuiden Willem Verwoerd, en ten Noorden de Wed. C.^s Pot naast belend zijn". Van die 33 morgen land lag 24 morgen in Kockengen en 9 morgen "in de Polder van Spenge", "Strekkende uijt de halve Spengese Wagendijk westwaarts op tot ten halve Hollandse of Gemeene Lands Cade Sloot toe, alwaar ten Zuiden de Cockengese en Teckopse Polder Scheiding, en ten Noorden Marten de Lange naast belend is". Dit alles na betaling van een eerste termijn op 17 september 1800 (hoogte van het bedrag niet genoemd) en de "Zomma van Zeeven Duijzend Guldens Resteerende Coop-peningen", als definitief beschreven op 2 januari 1801 in de Gerechts-kamer te Kockengen.

In het jaar 1832 werd de hofstede verhuurd aan Cornelis Blommestein en Maria de Lange voor de somma van f 650,- per jaar. Bovendien werd een voorkamer van de hofstede verhuurd voor 50 cent per week; deze deed dienst als "gemeentehuis".

Jan Spaan is op 14 oktober 1833 te Kockengen overleden; zijn vrouw Anna Knijf, die al eerder weduwe van Hendrik Wilschut was, overleed vóór haar tweede man Jan Spaan.

Openbare verkoping in 1834

De erfgenamen van Jan Spaan hebben op 14 januari 1834 een openbare veiling laten houden waarbij de goederen als volgt omschreven werden:

"Numero 1. Een Hofsteede bestaande in een Huis Berg en Schuur met twee en twintig Bunders vier en twintig Roeden acht Ellen wei hooi en Boomgaardland in den Dorpe of Gemeente van Kockengen strekkende uit de Kockengensche Weg (uitgezonderd de huizen en Erven staande en gelegen voor deeze Landerijen aan Bijleveld) westwaards op tot terhalve Hollandsche of gemeene lands Kadesloot, belend ten Zuiden de Heer Jan de Bruyn en ten Noorden Pieter van Oostveen, op de Kadastralen legger bekend onder Sectie B Numeros 161 tot en met 188^a, voorts 210, 212 a [= t/m] 217."

"Numero twee. Zeven Bunders vijfendertig roeden hooiland gelegen inde Polder Spengen Gemeente van Kockengen Strekkende uit de halven Spengenschedijk Westwaards op tot ter Halver Hollandsche of gemeenelands Kade Sloot toe al waar ten Zuiden de Kockengensche en Teccopper polderscheiding en ten Noorden Dirk de Langen naast gelegen zijn op de Kadastralen legger bekend onder Sectie A No 459 tot en met No 465^a."

De openbare veiling werd gehouden in het huis van de Weduwe Albertus van Heeteren, kasteleinse in het Wapen van Harmelen, te Harmelen. Van de lasten en voorwaarden zijn vooral de twee volgende artikelen vermeldenswaard:

"Artikel Vier, het Eerste Perceel wordt verkogt speciaal belast met eene Jaarlijkse uitkeering ten behoeven der Hervormde Kerk van de gemeente Kockengen tot Vijf en Twintig Cents te betalen aan den fungeerende Kerkelijken Gadermeester indertijd uiterlijk inde maand Januarij van ieder Jaar."

"Artikel Acht, de betaling vanden koopprijs zal moeten geschieden kosteloos aan handen van de Verkoopers ten kantoren van den ondergetekende Notaris voor of uiterlijk met den Vijftienden april dezes Jaars, in goede goude of grove Zilveren munt-speciën van de Nederlandschen Stempel en koers en op geene andere wijze hoe ook genaamd."

Het eerste perceel werd ingezet door Jan de Jong, bouwman (= landbouwer, akkerbouwer) te Vinkeveen en het tweede perceel door Luit Griffioen, bouwman te Kockengen. De beide percelen zijn gemijnd door de heer Jan Adam Meelboom Junior, werkzaam bij 's Rijks Munt te Utrecht; de koopprijs voor beide percelen te zamen bedroeg f 8400,-.

Dorpzicht in handen van Jan van Dijk

Bij de verkoop in 1834 werd bepaald dat de huurovereenkomst met Cornelis Blommestein en zijn vrouw gehandhaafd zou moeten blijven tot ten minste eind 1837 voor wat de grond betrof en minimaal tot 1 mei 1838 voor het huis. In de praktijk kwam daar nog een jaar bij. Maar in 1838 werd aan Cornelis Blommestein en Maria de Lange de huur opgezegd, waarvoor de deurwaarder Jacobus Altheer werd ingeschakeld; de landerijen moesten op 1 januari en het huis en verdere opstallen op 1 mei 1839 ontruimd opgeleverd worden.

Op 1 februari 1839 kochten Jan van Dijk, landbouwer, en zijn vrouw Klaasje van Woudenberg, wonende in de gemeente De Bilt (U.), de boerderij van Jan Adam Meelboom voor de prijs van f 11 000,- waarbij de goederen als volgt omschreven zijn:

"Nommer Een. Eene Kapitale Boerenhofstede, bestaande in Een huis, Twee bergen en Schuur, met twee en twintig bunders, vier en twintig roeden, acht ellen, wei- hooi- en boomgaardland, staande en gelegen in de Gemeente Kockengen in het Dorp, strekkende uit den Kockengenschen Weg en gedeeltelijk van de huizen en erven van de Heeren Gebroeders de Bruyn (welke gedeeltelijk aan Bijleveld voor deze landen gelegen zijn) westwaards op tot ter halve Hollandsche of gemeene lands Kadesloot, alwaar ten zuiden voor Cornelis Vermeulen ende Jan Carel de Bruyn en ten noorden Pieter van Oostveen naast gelegen zijn, bekend op den Kadastralen Legger in Sectie B. . . . Boven de gewone ongeden [= belastingen, waterschapslasten e.d.] belast met een uitgang van vijf en twintig cents s'jaars ten behoeve van de Kerk te Kockengen."

"Nommer Twee. Zeven bunders, vijf en dertig roeden, wei- en hooiland, gelegen in den Polder Spengen, onder de gemeente Kockengen voornoemd, strekkende uit den halven Spengenschen dijk westwaarts op tot ten halve Hollandsche of gemeene lands kadesloot toe, alwaar ten Zuiden de Kockengsche en Tekkopsche polderscheiding, en ten Noorden den Heer Verkooper naast gelegen zijn, bekend op den Kadastralen legger in Sectie A . . . ."

"Nommer Drie. Twee kampen wei- of hooiland, met bijbehorend water, gelegen naast elkander in de gemeente Wilnis, polder bewesten heen Oomsvaart [= Heinoomsvaart], aan de Veldzijde, groot eenen bunder, dertig roeden vijftig ellen, strekkende van de erven van Maria Knijff Singer en Jan Eykelhoff zuidwaards op tot de Dennep Wetering; belend ten Noord Westen door den Heer Meester Louis Robert en ten Zuid Oosten door de erven Jan Eykelhoff, voorkomende op den Kadastralen legger of kaart in Sectie B . . . ."

"En zulks met alles wat aan de voormelde onroerende goederen van wegen den Verkooper aard en nagelvast is of door bestemming behoort, zonder daarvan iets uit te zonderen."

De twee kampjes wei- of hooiland in Wilnis had Jan Adam Meelboom op 29 december 1837 gekocht van Hendrik Plomp en dit perceel is op 13 juli 1869 door Jan van Dijk verkocht aan J. Griffioen.

Toen Jan van Dijk en Klaasje van Woudenberg in Kockengen kwamen wonen waren er slechts twee draaiplanken waarmee men over de brede Bijleveld in het dorp Kockengen kon komen. Alleen bij de boerderij Lockhorst (waar nu Cor de Lange woont, Wagendijk 55) was een ophaalbrug, maar daar konden de bewoners van Dorpzicht geen gebruik van maken omdat er vanaf hun boerderij geen weg naar toe was.

Daarom verzochten Jan van Dijk en Klaasje van Woudenberg aan het gemeentebestuur om voor hun boerderij een ophaalbrug te mogen maken. Hierin werd op 7 juni 1858 toegestemd; het contract bevatte onder andere de volgende bepalingen:

De landhoofden van de brug moeten voor de doorvaart een wijde hebben en behouden van "drie Ellen acht Palmen" [= circa 2,85 meter], en een hoogte "minstens gelijkstaande met de hoogte van den nevensliggenden weg of straat"; de scheepvaart mag niet belemmerd worden en de doorvaart moet steeds kosteloos kunnen geschieden; de ophaalbrug moet te allen tijde een vrije en onverhinderde overgang zijn voor de ingelanden en bestuurders van het waterschap; de onderhoudskosten zijn voor rekening van de eigenaar van de boerderij met de bijbehorende landerijen.

De brug mocht niet geteerd worden maar moest in het belang van de openbare veiligheid altijd licht geverfd zijn.

Omdat de twee draaiplanken nu konden worden afgebroken, kreeg de eigenaar van de ophaalbrug een bijdrage van f 15,- per jaar van de gemeente.

Op 2 september 1871 gingen Jan van Dijk, Dirk van den Broek en Bart Spruyt naar notaris Jan van Hengelaar te Utrecht voor de scheiding van het door hen verworven tiendrecht. Zij hadden de aanspraken op de tienden (een zeer oude vorm van belastingheffing) die door hun agrarische bedrijven moesten worden opgebracht op 19 januari 1861 gezamenlijk afgekocht van de toenmalige rechthebbende, de heer Jacob Dirk Ludwig.

Het betrof "de grove, smalle en krijtende Tienden gaande uit de Hofstede[n] en landen gelegen onder Kockengen, Kockengen Lokhorst en Spengen". De grove tienden hielden oorspronkelijk in dat iedere tiende korenschoof van de oogst voor de ambachtsheer bestemd was, in wiens gebied de landerijen lagen. Evenzo betekenden de smalle en krijtende tienden dat van de tuinvruchten en van alle nieuwgeboren dieren het tiende deel voor genoemde ambachtsheer bestemd was. Hoewel de functie van de ambachtsheren toen al lang grotendeels door de geschiedenis achterhaald was, had dit tiendrecht nog stand gehouden, alhoewel betaling toen vaak in geld en niet langer in natura plaats vond. Door afkoop konden de boeren evenwel van deze belastingverplichting af komen.

vóór 1801	Gijsbert van Hulst
1801-1832	Jan Spaan en Anna Knijf
1832-1839	Cornelis Blommestein en Maria de Lange
1839-1878	Jan van Dijk en Klaasje van Woudenberg
1878-1881	Cornelis Pijnse van der Aa en Reijertje van Dijk
1881-1909	Nicolaas van Dijk en Leentje de Bruin
1909-1920	Leendert Pijnse van der Aa en Elisabeth van Selm
1920-1956	Hendrikus Reijer van der Paauw Sr. en Jannetje Pijnse van der Aa
1956-1991	Hendrikus Reijer van der Paauw Jr. en Hendrika Spruijt

Afb. 2. De bewoners van boerderij Dorpzicht tussen 1800 en 1991.

In 1873 verzocht Jan van Dijk een beschoeiing te mogen maken vóór zijn landerijen en de boerderij, ter weerszijden van de Bijleveld. Dit werd door het waterschap toegestaan mits de waterafvoer hierdoor niet belemmerd zou worden.

Splitsing van het onroerend goed

Omstreeks dezelfde tijd trouwde Wouterijntje van Dijk, dochter van J. van Dijk en K. van Woudenberg, met Arie (van der) Mel. Zij kregen de 7 bunders en 35 roeden wei- en hooiland in Spengen toegewezen. Hun enige dochter Klaasje trouwde later met Dirk de Leeuw; zij bleven in Spengen wonen.

Op 29 december 1875 werd het land bij de boerderij gesplitst in een stuk van ruim 14 hectare en een stuk van ruim 7 hectare. Op de 7 hectare werd een nieuw huis met stal en berg gebouwd naast de bestaande boerderij. Voor beide hofsteden werd een smeedijzeren hek geplaatst met op het inrijhek van de 14 hectare de naam "Dorpzicht" en op het inrijhek van de 7 hectare de naam "Bij Dorp". Het hek van Dorpzicht is in 1958 verdwenen.

Op de boerderij Bij Dorp kwamen in 1877 vanuit Oudewater Gerrit van Deyl en Albertje van Dijk, dochter van J. van Dijk en K. van Woudenberg, met hun anderhalf jaar oude dochttertje Klaasje wonen. Klaasje trouwde later met Frans Adriaan van der Grift. Zij bleven daar wonen tot 1936. Daarna bewoonde W. van der Neut de boerderij tot 1966 en thans is W.G. van Oosterom de bewoner van deze boerderij, Wagendijk 53.

Kinderen van Jan van Dijk op Dorpzicht

In 1878 trouwde Reijertje van Dijk, dochter van J. van Dijk en K. van Woudenberg, met Cornelis Pijnse van der Aa; zij woonden enige jaren op Dorpzicht, maar verhuisden in 1881 naar Oud Aa bij Breukelen.

Daarna werden Nicolaas van Dijk, zoon van J. van Dijk en K. van Woudenberg, en zijn vrouw Leentje de Bruin de bewoners van de boerderij, maar J. van Dijk bleef de eigenaar. Nadat zijn vrouw K. van Woudenberg te Kockengen gestorven was, is hij met zijn dochter Reijertje mee naar Oud Aa gegaan, waar hij op 14 januari 1890 overleden is.

Enige jaren daarvoor, op 20 januari 1886, heeft J. van Dijk een stukje grond ter grootte van 90 centiares verkocht aan Klaas Benschop, hoepelbuiger te Kockengen. De koper mocht daar een schuur of werkplaats laten bouwen onder voorwaarde dat er in de noordzijde van die schuur geen raam of deur mocht worden geplaatst. Wel mocht het water dat van het dak van de schuur stroomde, op die grond uitlopen. Deze koop en verkoop heeft plaats gehad voor f 80,-; de schuur is thans in het bezit van Tjimen Kroon.

Scheiding van de nalatenschap van Jan van Dijk

De scheiding der nalatenschap van Jan van Dijk vond plaats op 20 juli 1890; hierbij zijn beide hofsteden als volgt omschreven:

BIJ DORP: "Eene hofstede bestaande in huis en erf, weiland, boomgaard, moestuin, bosch, losplaats, weg, water en verder aanbehoren, aan elkander gelegen in den Kockengenschen polder, onder de gemeente Kockengen, te zamen groot zeven hectaren, vijf en zeventig aren, acht en dertig centiares en bekend bij het kadaster der gemeente Kockengen in Sectie B, onder de nummers 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 183, 184 en 853 allen geheel en gedeelten ter gezamenlijke grootte van ongeveer vier en twintig aren van de nummers 179^a water, 188^a weg en 161^a water, voor zoover die gedeelten door gemelde hofstede loopen en daar langs strekken, blijkens de aangehechte acte van taxatie waardig geschat op de som van . . . f 14 400,-"

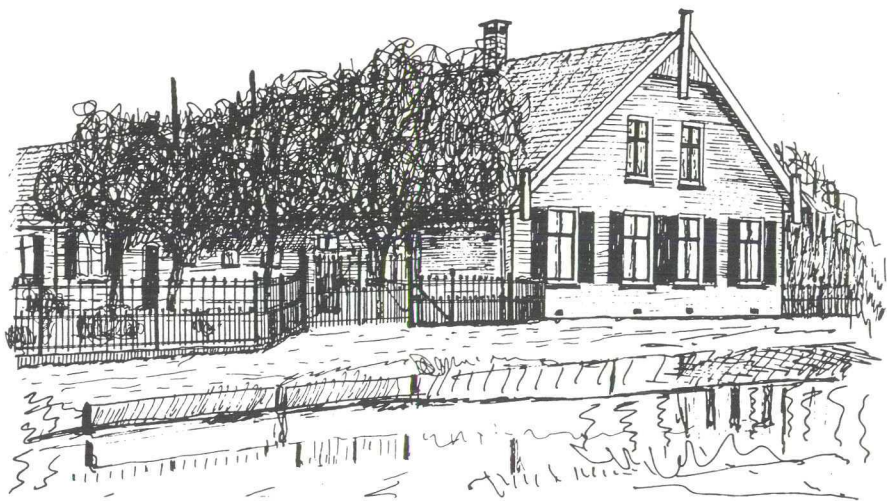
DORPZICHT: "Eene hofstede bestaande in huis, schuren, bergen, moestuin, bouw- en weiland, bosch, water, weg en verdere aanbehoren, gelegen als voren, te zamen groot veertien hectaren, zes aren, vier en veertig centiares, en bekend bij het kadaster der gemeente Kockengen, in Sectie B, onder de nummers 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 186, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 903 en 919 allen geheel en gedeelten ter gezamenlijke grootte van ongeveer zeventien aren van de nummers 179^a water, 188^a weg en 161^a water, voor zoover die gedeelten door gemelde hofstede loopen en daar langs strekken, als voren geschat op . . . f 25 200,-"

Bij deze scheiding werd de erfdienstbaarheid waarop de eigenaar van de hofstede onder artikel één (Bij Dorp) aanspraak kon maken notarieel vastgelegd. Deze dienstbaarheid drukte op de percelen die aan de comparant Nicolaas van Dijk waren toegescheiden en betrof de weg vóór langs het huis, naar, van en over de ophaalbrug behorende bij de percelen van Van Dijk, onder de verplichting dat de kosten van onderhoud en zo nodig van de vernieuwing van die brug na aftrek der revenuen gezamenlijk gedragen dienden te worden.

Hoewel bij de bouw van de brug bepaald was dat dat de brug voor iedereen vrij toegankelijk moest zijn, moest men toch ook over een stukje grond gaan dat bij Dorpzicht behoorde en daar moest voor betaald worden, zoals uit het volgende blijkt:

"De ondergeteekende Johannes Ravesteyn, kaaskooper wonende te Kockengen, verbindt zich bij deze, zoolang hij het perceel dezer gemeente Sectie B no. 1003 in gebruik heeft, jaarlijks in de maand Januari, voor het alsdan ingetreden jaar, bij vooruitbetaling te voldoen eene som van twee gulden vijftig cent, voor het genot van overweg met een kar, over het perceel Sectie B No. 1000 der gemeente Kockengen, aan Nicolaas van Dijk aldaar, of deszelfs rechtverkrijgenden. Bij niet tijdige voldoening van boven genoemd bedrag, zal het genot van overweg onmiddellijk vervallen zijn.

Geteekend te Kockengen 19 Februari 1902,
[w.g.] Joh^s Ravesteyn"

Afb. 3. Tekening van de boerderij Dorpzicht, Wagendijk 52, Kockengen, omstreeks 1966 gemaakt door de schrijver van dit artikel. Het ijzeren hek was toen al weg.

Uit de nalatenschap van Ferdinand Pieter Hendrik van Rosendaal kocht Nicolaas van Dijk op 10 december 1896 twee percelen wei- en hooiland met de daarvoor liggende kade, gelegen in het waterschap Portengen-Zuideinde, onder de gemeente Breukelen-Nijenrode, ten oosten van de Heycop, samen 4 hectaren, 96 aren en 70 centiareen groot, voor de som van f 9450,-.

In het begin van de periode waarin Nicolaas van Dijk en Leentje de Bruin op Dorpzicht woonden is het voorhuis vernieuwd. In 1909 vertrokken zij van de boerderij en verhuisden naar het huis waarin nu Piet de Lange woont, Wagendijk 57.

Periode Pijnse van der Aa

De volgende bewoners van Dorpzicht waren Leendert Pijnse van der Aa en zijn vrouw Elisabeth van Selm; eigenaar bleef echter Cornelis Pijnse van der Aa die in Oud Aa woonde.

In de periode dat Leendert Pijnse van der Aa op Dorpzicht woonde is het achterhuis vernieuwd, en ook het onderhoud van de brug voor de boerderij kostte tamelijk veel geld.

Het was toen geen eenvoudige zaak om hooi van het land in Portengen naar de boerderij te halen, want dat moest per schuit gebeuren. Het hooi werd eerst per praam vanaf het land naar de Heijcop gevaren, dan met de hand over de kade op een schuit geladen, via de sluis bij Joostendam door de Bijleveld gevaren tot voor de boerderij, waar het hooi dan per wagen naar de berg gereden werd. Omgekeerd kostte het ook veel werk om mest naar het land in Portengen te brengen of om er de koeien te gaan melken.

In 1920 vertrokken Leendert Pijnse van der Aa en Elisabeth van Selm naar Oud Aa.

Periode Van der Paauw

Vervolgens kwamen mijn ouders Hendrikus Reijer van der Paauw en Jannetje Pijnse van der Aa op Dorpzicht wonen, toen nog jonge mensen die met hun personeel - een knecht en een meid - tesamen nog geen honderd jaar oud waren. Het land in Portengen werd in 1926 verkocht en een paar jaar later werd er een nieuwe loods met een kippenhok gebouwd. Weer wat later werd achter in het land een akkertje grasland omgespit om er bieten en aardappels op te verbouwen. In de Tweede Wereldoorlog werd voor in het land een akker grasland omgeploegd om er koren op te verbouwen; ook waren er enkele burgers die in deze hongertijd een volkstuintje op Dorpzicht hadden om er groente te kweken.

De brug voor de boerderij werd ondanks alle reparaties ieder jaar slechter. In 1955 is hij gesloopt nadat hij al een jaar permanent omhoog gestaan had. De voetgangers gingen in die tijd over een soort schipbrug naar het dorp en het rijverkeer over de brug bij Versteegh. De brug is dus bijna honderd jaar oud geworden.

Begin 1956 verhuisden Hendrikus Reijer van der Paauw Sr. en Jannetje Pijnse van der Aa van de boerderij naar de Kerkweg in Kockengen.

Daarna kwamen mijn broer Hendrikus Reijer van der Paauw Jr. en zijn vrouw Hendrika Spruijt op Dorpzicht wonen, en weer vonden er veranderingen plaats.

In 1959 werd het water de Bijleveld midden in het dorp, en dus voor de boerderij, gedempt. Het ongemak van de gesloopte brug is maar van korte duur geweest maar de aanblik van Dorpzicht is er heel wat door veranderd.

In de zomer van 1964 werd in de boomgaard van Dorpzicht een houten woning gebouwd waarin Hendrikus Reijer van der Paauw Sr. en Jannetje Pijnse van der Aa, na acht jaar aan de Kerkweg gewoond te hebben, hun oude dag gingen doorbrengen.

Het pakhuis ten zuiden van de boerderij werd in 1969 door Tijmen Kroon gekocht; ook kocht hij een strook grond van Dorpzicht waardoor de bloementuin gehalveerd werd.

In 1979 verkocht H.R. van der Paauw het melkvee, mede omdat er geen opvolger voor het bedrijf was; hij fokte daarna nog enige jaren varkens en biggen. In 1987 verkocht hij een perceel weiland aan zijn buurman Wim van Oosterom en in 1989 het andere perceel aan buurman Maurits Versteegh. Nu behoorde er bij Dorpzicht geen weiland meer.

Het woonhuis, de stallen en schuren werden in 1991 verkocht aan Ir. M. van Dijk. H.R. van der Paauw en zijn vrouw verlieten de vroegere boerderij Dorpzicht. Daarmee kwam een einde aan een periode van ruim anderhalve eeuw waarin mijn ouderlijk huis familiebezit was.

Bronnen

Koopakten en andere documenten in het bezit van de schrijver.

Van de in dit artikel genoemde stukken van 2 januari 1801, 14 januari 1834, 1 februari 1839, 7 juni 1858, 2 september 1871, 20 juli 1890 en 19 februari 1902 zijn fotokopieën aanwezig bij de Historische Kring Breukelen.